

Sylwia Sojda

Uniwersytet Śląski
Wydział Humanistyczny
Instytut Językoznawstwa
sylwia.sojda@us.edu.pl

Sylwia Sojda

University of Silesia
Faculty of Humanities
Institute of Linguistics
sylwia.sojda@us.edu.pl

PREFIKS(OID)Y *MINI-*, *MIKRO-*, *NANO-*, *MAXI-*, *MAKRO-*, *GIGA-*
I ICH FUNKCJA INTENSIFYKUJĄCA WE WSPÓŁCZESNYM
JĘZYKU SŁOWACKIM

PREFIX(-OID)S *MINI-*, *MIKRO-*, *NANO-*, *MAXI-*, *MAKRO-*, *GIGA-*
AND THEIR INTENSIFYING FUNCTION IN THE
CONTEMPORARY SLOVAK

Intensyfikacja jest zjawiskiem ilościowej zmiany opisywanej cechy, która odnosi się do wzrostu lub zmniejszenia intensywności cechy /aktywności/statusu w stosunku do normy. Towarzyszy temu zwrócenie uwagi odbiorcy na treść wypowiedzi za pomocą wykładników intensywności (wyrażenia/środki intensyfikujące, intensyfikatory). We współczesnym języku słowackim treść można intensyfikować za pomocą różnych środków leksykalnych, w tym przedrostków czy prefiksoidów. Zastosowanie w celu intensyfikacji treści cząstek o niejasnym statusie słowotwórczym, typu *mini-*, *mikro-*, *nano-*, *maxi-*, *makro-* i *giga-* wskazuje, że intensywność jako zjawisko językowe nie jest marginalna. Na podstawie analizy materiału leksykalnego stwierdzono, że status i pisownia omawianych prefiksoidów nie są określone w języku słowackim, a ich znaczenie obecnie się poszerza. Celem szkicu jest wykazanie intensyfikującej funkcji prefiksoidów o niesłowackiej proveniencji we współczesnym języku słowackim.

Słowa kluczowe: intensyfikacja, intensyfikator, prefiksoid, prefiks, złożenie.

Intensification is a phenomenon of quantitative change of the described feature, which refers to the increase or decrease of the intensity/charging of the feature/activity/status in relation to the standard. It is accompanied by drawing the attention of the recipient to the content of the statement by using exponents of intensity (expressions/intensifying means, intensifiers). In contemporary Slovak, the content can be intensified by various lexical means, including prefixoids. The use of *mini-*, *micro-*, *nano-*, *maxi-*,

makro-, and *giga-* to intensify the content indicates that intensification is not a marginal phenomenon. Basing on the analysis of lexical material, it was concluded that the status and spelling of the discussed prefixoids are not determined in Slovak and their meanings are nowadays broadening.

Key words: intensification, intensifier, prefixoid, prefix, compounds.

Intensywność jako kategoria semantyczna jest przedmiotem badań lingwistycznych od wczesnych dekad XX wieku. Zagadnienie to jest przedmiotem zainteresowań badaczy amerykańskich, zachodnioeuropejskich czy słowiańskich, zarówno w obrębie jednego języka narodowego, jak i w aspektach konfrontatywnych. Intensyfikacja wyrażanych treści odbywa się przy użyciu różnorodnych środków na wielu płaszczyznach języka. Mogą to być środki fonologiczne, ortograficzne, morfologiczne, leksykalne, syntaktyczne czy stylistyczne. Jak wskazuje William Labov, “there is no closed set of markers of intensity. Intensity is signalled by a large and miscellaneous class of devices, ranging from the most peripheral of prosodic variations to the most central categories of the grammar” (Labov 1948: 48).

Kategoria intensywności jest kategorią modyfikacyjną, powiązaną z kwantyfikacją i gradacją, a wskazuje na cechę ujmowaną ilościowo jako większą (intensyfikacja) lub mniejszą (dezintensyfikacja) niż norma. Jest to więc zjawisko zmiany ilościowej opisywanej cechy, czynności bądź stanu. Zmiana ta odnosi się do zwiększenia lub zmniejszenia natężenia/nasycenia cechy/czynności stanu w stosunku do przyjętej normy. Towarzyszy jej zwrócenie uwagi odbiorcy na treść wypowiedzi poprzez zastosowanie wykładników intensywności (wyrażeń/środków intensyfikujących, które w niniejszym tekście szeroko nazwano *intensyfikatorami*) oraz elementów wartościujących, ekspresywnych i emocjonalnych. Intensywność odnosi się też do ekspresywności i emocjonalności wypowiedzi, czemu może towarzyszyć element wartościujący.

Najczęściej cytowana, a tym samym najbardziej rozpowszechniona w lingwistyce światowej definicja *intensyfikatora* — zaproponowana w pracy Dwighta Bolingera (1972: 17) — określa go jako modyfikator stopnia: „any device that scales a quality, whether up or down or somewhere between the two”. Wynika z tego, że intensyfikacja odnosi się zarówno do zwiększania, jak i zmniejszania natężenia, co budzi w językoznawstwie polskim wątpliwości (Fijałkowska 2016: 73).

Punktem wyjścia dla definiowania intensyfikatorów jest w literaturze przedmiotu wyróżnienie syntaktyczno-semantycznych typów przysłówków. Najpełniejszego dotychczas w badaniach polonistycznych opisu intensyfikatorów leksykalnych dokonała Dagmara Bałabaniak (2013: 99–100), wyodrębniając następujący, niezamknięty wszakże, zestaw intensyfikatorów polskich: *bardzo, wysoce, wielce, cholernie, piekielnie, diabelnie, strasznie, straszliwie, potwornie, okropnie, szalenie*. Cytowana autorka wskazuje cechy charakterystyczne intensyfikatorów, jako jednostek, które nie wyrażają porównania

explicite, nie wchodzą w relacje z zanegowanym predykatem, zwiększają różnicę ilościową między stopniem cechy w intencji mówiącego a znaczeniem danego predykatu, określają wyłącznie predykaty stopniowalne.

Szerszą perspektywę prezentuje w swoich pracach słowacka lingwistka Júlia Hansmanová (2005; 2010), która do środków intensyfikujących zalicza deminutywa, augmentatywa, negację, modalność, elipsę, apozjopezę i parantezę.

Intensyfikatory są w dużym stopniu zależne od kontekstu: wzmacniają lub łagodzą opisywany element, ale co istotniejsze, mogą przejmować znaczenia pragmatyczne tekstu, co oznacza, że ten sam intensyfikator denotuje różne rodzaje emocji czy postaw. Perspektywa nadawcy również odgrywa istotną rolę w procesie intensyfikowania przekazywanych treści, na co wskazuje Angeliki Athanasidou (2007: 554) twierdząc, że intensyfikatory mogą być definiowane jako wskaźniki subiektywizacji.

Reasumując powyższe, prezentowany tu termin intensyfikator oznacza środek intensyfikujący komunikat, funkcjonujący na wielu płaszczyznach (jako, że intensyfikacja jest obecna na wielu płaszczyznach języka). Do jego podstawowych funkcji należy intensyfikowanie treści poprzez wskazywanie wyższego (niż norma) stopnia natężenia danej cechy. Wyodrębniono również *dezintensyfikator*, jako wykładnik osłabienia cechy — (proponuję przyjęcie terminu *atenuacja*), wskazujący niższy (niż norma) stopień natężenia cechy.

Środki (dez)intensyfikujące — *(dez)intensyfikatory* są obecne na wszystkich płaszczyznach języka, a przedmiotem zainteresowania w tym opracowaniu jest warstwa leksykalna języka słowackiego, gdzie interesującą nas funkcję odzwierciedlają morfemy słotwórcze *mini-*, *mikro-*, *nano-*, *maxi-*, *makro-*, *giga-*, pierwotnie odnoszące się do określeń wielkości. Próby typologizacji tego typu cząstek podejmowane są w lingwistykach słowiańskich od drugiej połowy XX wieku. W badaniach lingwistów czeskich i słowackich struktury z tymi elementami są opisywane jako złożenia hybrydowe z komponentami internacjonalnymi (*hybridní složeniny s internacionálnými komponenty*). Językoznawstwo boryka się z problematyką typologii morfemów, która rozstrzyga przynależność słowa z morfemem „typu przechodniego” do kompozycji czy derywacji w ogóle. Jak pisze Pavla Kochová (2005: 83), „prefixace se prolíná s afixoidním (resp. prefixoidním) tvořením, mezi oběma slovtvornými způsoby existuje neostrá hranice, zejména pokud jde o repertoár slovtvorných prvků”. Jednak już przed dwudziestoma laty Olga Martinová i Nikolaj Savický (1987: 125) zwracali uwagę na innowacyjny charakter afiksoidalnego typu hybryd.

Prezentowany materiał leksykalny zawiera sześć prefiksoidów, które pełnią funkcję intensyfikującą w wypowiedziach słowackich — nazywam je *intensyfikatorami prefiksoidalnymi*, które wskazują na mniejszy lub większy stopień natężenia cechy/stanu/zjawiska. Źródłem analizowanych egzemplifikacji są dwa korpusy języka słowackiego: *Slovenský národný korpus* zbud-

wany z tekstów pisanych oraz korpus *Omnius Slovaca Publica II* oparty na języku mówionym.

Status tego typu cząstek obcych nie jest jednoznaczny, a wśród językoznawców nie ma zgodności co do sposobu ich interpretacji, na co wskazywała Iwona Kaproń-Charzyńska (2014). W językoznawstwie polskim opisuje się je jako: samodzielne jednostki powstałe w wyniku usamodzielnienia się zdeintegrowanych członów niesamodzielných; zdeintegrowane człony złożeń; formantoidy, prefiksoidy; prefiksy; niesamodzielné człony złożeń; początkowe (pierwsze) składniki złożeń, pisane (w większości) łącznie; przedrostki występujące w wyrazach obcych. Jasnym jest, że status niektórych elementów się zmienia, niektóre komponenty prefiksalne usamodzielniają się, co, mimo, że jest sekundarnym procesem leksykalizacji, wpływa na status danego komponentu.

Mniejsze problemy definicyjne z ustaleniem statusu tych cząstek występują w lingwistyce słowackiej i czeskiej. Juraj Furdík (2004: 153) wprowadził do słowackiej derywatologii termin *kvázikompozitum; nepravé kompozitum* (pl. *quasi-złożenie*), określając je jako „kompozitum obsahujúce afixoid, t. j. element funkčné stojaci na rozhraní medzi slovotvorným základom a formantom”. Owe quasi-złożenia są interpretowane jako odrębna grupa, w skład której wchodzi leksemy z formantem prefiksoidalnym rodzimym (sł. prefixoidný formant domáci): *malovýroba, veľkosklad*, zapożyczonym (sł. prevzatým): *makroproblém, minisukňa, videozáznam*, formantem sufiksoidalnym rodzimym (sł. suffixoidný formant domáci): *vodomer, rukopis* oraz zapożyczonym: *rusofil, narkoman*. W najnowszych badaniach słowacystycznych (Ološtiak et al. 2018: 17) proponuje się termin bázoidy: «Komponenty neslovného charakteru (a so zrejým lexikálnym významom) v kompozitných lexémach budeme nazývať bázoidy a jednotky s takýmito komponentmi bázoidné kompozitné lexémy». Iwona Burkacka (2010: 236) wskazuje, że terminy *sufiksoid* i *prefiksoid* „wprowadzają strefę przejściową pomiędzy derywacją prostą a kompozycją, strefę, w której nowe struktury mogą być — w skrajnych przypadkach — tworzone bez tematów słowotwórczych, tylko z samych *-oidów*, np. hipotetyczna forma *megagate*”.

Przytoczone podejścia metodologiczne wskazują, że status formalno-gramatyczny cząstek *mini-, mikro-, nano-, maxi-, makro-, giga-* nie jest jednoznacznie określony. Istotne dla podejmowanej tu analizy materiału leksykalnego jest natomiast wskazanie poglądu wiodącego: za autorami słowackimi (Ološtiak et al. 2015: 299), uważa się je za **prefiksoidy**, rodzaj szeroko pojętych radiksoidów (sł. radixoidy), które nie są leksykalnie samodzielne, ale są nosicielami znaczenia leksykalnego.

Prymarną funkcją intensyfikacji jest modyfikacja derywatu, która odbywa się poprzez dodanie elementu (semu) informującego o pewnym (wysokim bądź niskim) stopniu intensywności cechy. Tym elementem jest komponent intensyfikujący w postaci prefiksoidu, który w parafrazie słowotwórczej może

być zastąpiony leksykalnym odpowiednikiem semantycznym (przymiotnikiem lub przysłówkiem), por.:

- (1) *Supernovinkou budúceho roka nie však pre bežných smrteľníkov by mal byť **supertajne** vyvíjaný nový **superluxusný** Rolls-Royce = **Veľkou novinkou** budúceho roka nie však pre bežných smrteľníkov by mal byť **veľmi tajne** vyvíjaný nový **veľmi luxusný** Rolls-Royce.*
- (2) *Neboj, môj kompakt už narobil **superfotky** v iných podmienkach! = Neboj, môj kompakt už narobil **veľmi dobré fotky** v iných podmienkach!*
- (3) *Napokon, tak je to aj v Mliečnej ceste, že **supermasívna** čierna diera s hmotnosťou okolo troch miliónov slnák ako naše, si našla miesto trvalého pobytu práve uprostred nášho hviezdneho domova = Napokon, tak je to aj v Mliečnej ceste, že **veľmi masívna** čierna diera s hmotnosťou okolo troch miliónov slnák ako naše, si našla miesto trvalého pobytu práve uprostred nášho hviezdneho domova.*

Polska lingwistka Renata Przybylska (1995: 105) zauważa, że w złożeniach przymiotnikowych człon *super-* jest wykładnikiem intensywności cechy, wskazuje na krańcowo wysokie jej natężenie, wchodząc tym samym w relację bliskoznaczności z przysłówkami *bardzo, najbardziej, niezwykle, nieprzeciętnie, niesamowicie, nadzwyczajnie, ogromnie, wysoce, fantastycznie, fenomenalnie, szalenie, strasznie*. W tym kontekście, w wypowiedzeniu sł.

- (4) *Spievalo sa mi **super**,*

omawiany komponent jest synonimiczny dla przysłówek *veľmi dobre/výborne/dokonale* i może występować jako samodzielny leksem — intensyfikador.

Funkcjonując jako intensyfikatory, cząstki *mini-, mikro-, nano-, maxi-, makro-, giga-* pełnią funkcję czysto semantyczną, modyfikując znaczenie wyrazu, który poprzedzają, nie zmieniając go. Literatura przedmiotu (por. też (1), (2), (4)) wskazuje, że analizowane prefiksoidy, poza występowaniem ze stopniowanymi przymiotnikami, funkcjonują również z innymi częściami mowy, niepodlegającymi stopniowaniu (rzeczownikami, czasownikami).

W poniższej analizie przyjęto schemat zaproponowany przez Małgorzatę Izert (2014: 44), w którym można podstawić dowolną część mowy / podstawę słotwórczą (X) podlegającą procesowi intensyfikacji.

$$\text{INTENS (X)} = [\text{Prefiks}_{\text{intens}}[\text{X}]] = \text{X}_{\text{intens}}$$

Por.

$$\text{INTENS (problém)} = [\text{Mini} [\text{problém}]] = \text{minipróblém}$$

$$\text{INTENS (bohatý)} = [\text{Maxi} [\text{bohatý}]] = \text{maxibohatý}$$

Poza uszczegóławianiem znaczenia podstawy o element intensyfikujący, prefiksoidy są często nośnikiem funkcji ekspresywnej powodując, że derywat z semem intensywności jest jednocześnie leksemem nacechowanym ekspre-

sywnie. Sam prefiksoid jest neutralny, konstrukcja z nim przejmując nacechowanie podstawy słowotwórczej, np. *superluxusný* [pozytywne], *supernárod* [neutralne], *superfiasko* [negatywne], *gigadomácnosť* [neutralne], *gigatransakcia* [neutralne], *gigakríza* [negatywne], *gigapodvod* [negatywne], *gigakatastrófa* [negatywne]. Interesująco jawi się jednak semantyka leksemów nacechowanych ujemnie z komponentem *mini-*, uznawanym również za prefiksoid o negatywnej konotacji (mniej, małe rozmiary, mała długość czegoś). Podwojenie elementów zabarwionych ujemnie oznacza w konsekwencji skierowanie semantyki leksemu w kierunku neutralnym, np. *miniprobém*, *minipodvod*, *ministres*.

Niektóre intensyfikatory prefiksoidalne służą zmianie natężenia cechy wyrażanej przez przymiotniki, inne wykazują łączliwość zarówno z przymiotnikami, przysłówkami, jak i rzeczownikami. W wyekscerpowanym materiale przeważającą część egzemplifikacji stanowiły rzeczowniki, natomiast przyłączanie prefiksoidu do podstawy przymiotnikowej ma charakter okazjonalny. Dodanie cząstek *mini-*, *mikro-*, *nano-*, *maxi-*, *makro-*, *giga-* przed rzeczownikiem nie powoduje zmiany w syntagmie, np. *článok* — *miničlánok*, *diár* — *minidiár*, *cena* — *maxicena*, *vírus* — *megavírus*.

Komponenty wyrażające mniejszy stopień cechy

Do prefiksoidów dezintensyfikujących treść należą *mini-*, *mikro-* i *nano-*. Pierwszy z nich ma proveniencję łacińską, dwa kolejne — grecką. *Slovník súčasného slovenského jazyka* (dalej *SSSJ*) klasyfikuje je jako prefiksoidy i pierwsze części złożzeń, które wyrażają mały rozmiar, małą długość czegoś, oznaczają zmniejszenie rozmiaru opisywanej rzeczy / stanu / czynności.

Mini- wyraża mały stopień intensywności substancji lub cechy drugiego członu złożzenia, częściowo synonimiczne do *mikro-*, antonimiczne do *maxi-*. W *SSSJ* definiowany jest jako pierwsza część złożzeń ze znaczeniem 1). mały, najmenší, najkratší, miniatúrny, np. *minibus*, *minidlžka*, *minibalenie*; 2). málo významný, nepodstatný, np. *miniprobém*.

Występuje również w języku jako samodzielny leksem nieodmienny, oznaczający krótką spódnicę: *Mária mala oblečené froté mini, svaloš texasky*. Przykłady leksemów z komponentem *mini-* pokazują, że występuje on w znaczeniu przymiotnikowym ‘mały’ i ‘veľmi mały’ i przyłącza się najczęściej do rzeczowników oraz wskazuje na mniejsze, miniaturowe postaci tradycyjnych przedmiotów czy obiektów, por. przykłady (5)–(11):

- (5) *Aj my sme sa zúčastnili takého **mini-stretnutia**, na ktoré sme sa dostali autom po viac ako ôsmich hodinách rýchlej jazdy.*
- (6) *Vítazmi sa stali **mini žiak** Matuš Matiaš a mladšia žiačka Júlia Švecová, ktorí dokázali poraziť všetkých svojich súperov.*
- (7) *Tento **mini článok** bude o kapele, ktorej vdáčim za veľa.*

- (8) *To bol úžasný záver nášho výletu. Na farme sme videli rôzne zvieratká netradičných veľkostí: **mini zajačiky**, maxi pasa, **mini kozy**, **mini prasiatka**, sliepky s chlpatými nohami, **mini sliepky** z Číny, **mini kačičky** a biele holúbky s pávím chvostom.*
- (9) *V dvoch rybníkoch, ktoré sú okrasou areálu **mini-zoo**, žije zas niekoľko desiatok rýb, ktoré návštevník môže pozorovať z dreveného altánka.*
- (10) *HP MiniNote, Asus Eee, Pioneer DreamBook, Everex Cloudbook a ďalšie prenosné počítače v štýle **mini-notebookov** útočia na pozície bežných notebookov — v druhej polovici tohto roku sa má medzi týmito dvomi skupinami produktov odohrať veľký súboj.*
- (11) *Keď chceme porovnávať **mininotebooky** s klasickými notebookmi, musíme si uvedomiť, že sa vzdávame istých štandardov na úkor mobility.*

Jak pokazuja przytoczone przykłady, pisownia obcego komponentu z rzeczownikiem (rodzimy bądź zapożyczonym) nie jest ustalona: *mini-* pisze się zarówno łącznie, rozłącznie, jak i z dywizem. Przyczyną rozchwiania pisowni jest brak zleksykalizowania tego typu hybryd.

Wartym zauważenia jest jeszcze przyłączanie *mini-* do form deminutywnych, przez co tworzy się zdrobnienia drugiego stopnia i potęguje „małość” opisywanego przedmiotu, cechy, jak w przykładach (12)–(14):

- (12) *Tieto maringotky dohromady formujú akúsi **minidedinku** uprostred úboho vyzerajúcej púšte.*
- (13) *Hoci tohto leta oslávil päťdesiatku, stále pokladá roky prežité v tomto **minidivadielku** za najkrajšie obdobie života.*
- (14) *Ako v dobrej modernej rozprávke — v dome bol domček, v tom domčeku menší domček, v menšom **minidomček**, a v tom minidomčeku škrupinka [...].*

W niektórych kontekstach (15)–(16), człon *mini-* wnosi wartościowanie jakościowe — ‘bardzo mało ważny, bardzo mało znaczący’:

- (15) *Nové pracovné miesta nazývané „**minidžoby**“ sú málo kvalitné. Ponúkajú prácu na čiastočný úväzok a za minimálnu mzdu.*
- (16) *Na to, že je to kruháč pre hlavný ťah, je fakt strašne malý. Takýto **minikruháč** nerieši plynulú premávku v špičke nijako inak ako semafor.*

Kolejnym prefiksoidem wyrażającym mniejszy stopień natężenia cechy jest *mikro-*, definiowane w SSSJ jako pierwsza część złożenia o znaczeniu ‘(wielmi) mały’, ‘málo’, np. *mikrobiológia*, *mikrobus*, *mikropodnik*, *mikroorganizmus*. W analizowanych korpusach rzeczowniki z tą częścią występują mniej licznie niż z częściowo do niej synonimicznym komponentem *mini-*, choć w niektórych kontekstach ich znaczenia mogą się pokrywać. Nie można jednak

mówić o całkowitej synonimii *mini-* i *mikro-*, które stoi z kolei w pozycji antonimicznej do *makro-*, por. *mikrosvet* — *makrosvet*, *mikrokosmos* — *makrokosmos*, *mikroekonómia* — *makroekonómia*. Złożenia z *mikro-* występują głównie w terminologii specjalistycznej: *mikrobiológia*, *mikročip*, *mikroprocesor*, *mikroplatba*, *mikropôžička*, *mikroprojekt*, *mikrosvet*, *mikroorganizmus*. Poddany analizie materiał językowy wskazał przewagę złożzeń rzeczownikowych z komponentem *mikro-*, por. (17)–(19):

- (17) *Zaujímavá je aj alternatíva vegetačných striech s dobrou izoláciou, ktorá vytvára pozitívnu, ekologickú **mikroklimu**.*
- (18) *Ako prvý pápež v dejinách zverejnil **mikroblog** na populárnej sociálnej sieti Twitter.*
- (19) *Krajňák má byť podozrivý, že špekulatívnymi **mikroobchodmi** zrazil v posledných dvoch týždňoch cenu akcií VSŽ na polovicu.*

Podobnie jak *mini-*, również *mikro-* łączy się z formami deminutywnymi, zwiększając odczucie małego rozmiaru opisywanego przedmiotu:

- (20) *Hoci sezónne pestovanie má svoje čaro a práve v ňom tkvie umenie parapetných **mikrozáhradiek**, parapety v nejednej domácnosti plnia i ďalšie milé poslania.*
- (21) *Vytvoril preto náplast' vo veľkosti nechta, ktorá obsahuje stovky **mikroihličiek**.*

Ostatnim analizowanym prefiksoidem wyrażającym mały stopień napięcia cechy jest cząstka greckiego pochodzenia *nano-*, którą SSSJ definiuje jako pierwszą część złożenia wyrażającą ‘malost’, ‘małe rozmiary nieczego’: *nanočastica*, *nanomateriál*, *nanotechnológia*. Materiał z korpusów językowych (22)–(24) wskazuje, że komponent *nano-* najczęściej tworzy terminy specjalistyczne:

- (22) *Napríklad miniatúrne drôtové zariadenie so zabudovanými **nanočipmi**, implantované do kosti nad uchom, bude spolupracovať s komunikačnými šošovkami na spôsob Google Glass v očiach.*
- (23) *Vďaka jej použitiu dokázali prepnúť **nanoprepínač** do otvorenej polohy, ale až doteraz nedokázali prepínač vrátiť späť.*
- (24) *Pomocou **nanomateriálu** potiahli kovové vlákno, aby teplo neunikalo bez úžitku preč.*

Komponenty wyrażające większy stopień cechy

Do prefiksoidów wyrażających w języku słowackim większy stopień cechy należą *maxi-*, *makro-* i *giga-*. Prefiksoid łacińskiego pochodzenia *maxi-* jest najliczniej reprezentowany w analizowanym materiale wyekscerpowanym z korpusów językowych. SSSJ definiuje go jako pierwszą część złożenia ze znaczeniem ‘mały’ (w porównaniu z *standardnou veľkosťou*, z *stan-*

dardnym množstvom), np. *maxibalenie*, *maxikrížovka*, *maxisingel*, *maxišach*. Poniższe przykłady (25)–(27) wskazują na zapis części *maxi-* jako samodzielnego leksemu intensyfikującego o znaczeniu przymiotnikowym:

- (25) *Ti menši si vyskúšali skladanie **maxi stavebníc** (= veľkých stavebníc) z plastu, maľovanie na asfalt, skákanie na trampolíne či kriket.*
- (26) *Toto je bežný pohľad na Plaza Catalunya a na **maxi billboard** (= veľký billboard), ktorý sa mi zapáčil.*
- (27) *Ojedinelé majstrovstvá Slovenska v pletení **maxi korbáčov** (= veľkých korbáčov) z parených syrových nití sa nedávno uskutočnili v Bánovciach nad Bebravou.*

W kontekstach (28)–(29) komponent *maxi-* zapisywany jest z dywizem:

- (28) *Za splnenie úloh mohli získať „minieurá“ a tie mohli zameniť v „Minishope“ za pekné „**maxi -ceny**“.*
- (29) *Posledný zo série **maxi-serverov** je www.trhprace.sk,*

natomiast w przykładach (30)–(31) łącznie z podstawą, intensyfikowanym rzeczownikiem:

- (30) *[...] mal pri slávnostnom vyhlásení výsledkov aj milú povinnosť rozdeliť medzi vďačných divákov 320 kilogramov vážiacu **maxičokoládu** Studenská pečeť [...]*
- (31) *Výhodou **maxičížiem** je však bez pochyby to, že aj v zime vám poskytnú dostatok tepla pri kratšom oblečení.*

Kolejnym komponentem intensyfikującym w języku słowackim jest prefiksoid greckiego pochodzenia, antonimiczny do *mikro-* i oznaczający ‘(wielmi) wielki, długi, wysoki, wielko-, ‘wielmi’, np. *makrobiotika*, *makrocefália*, *makroekonomika*, występujący w słowackich korpusach w znaczeniu przymiotnikowym w następujących kontekstach (32)–(34):

- (31) *Samozrejme, že ak sa rast HDP zníži, znamená to, že podmienky **makro stabilizácie** sú zložitejšie.*
- (32) *Čo sa týka ostatných **makrodát**, austrálske podniky boli o niečo sebavedomejšie ako v januári.*
- (34) *Ďalšie smerovanie dnešnej seansy bude závisieť od správ z Japonska, ako aj od **makrofundamentov** v podobe prieskumu výroby Philadelphského FEDu [...].*

Ostatnią omawianą częścią intensyfikującą jest wywodząca się z greckiego słowa *gigantos* ‘ogromny’, *giga-*. W słowackich opracowaniach leksyko-graficznych oraz w korpusach języka słowackiego przeważają poświadczenia ze znaczeniem numeralnym (miliard). W połączeniu z wielkościami fizycznymi, złożenia z tą częścią nabywają znaczenia ilościowo-intensyfikującego. *Giga-* jako intensyfikator postrzegany jest jako silniejszy desygnat niż przy-słówki *veľmi* czy przymiotnik *veľký*, por. następujące egzemplifikacje:

- (35) *Vyhral ju za čerta prezlečený Dzurinda (kvôli jeho zosmiešneniu krvopotne kopali, to je môj názor), tesne nasledovaný prezidentom Gašparovičom s **gigapohárom** piva v ruke.*
- (36) *Doteraz sa predpokladalo, že **gigavírusy** môžu byť pozostatkom samostatnej evolučnej vetvy mikroskopického života.*
- (37) *Čína dá **giga sumu** na gigantický technologický park.*
- (38) *Pohodové zdieľanie emócií a **giga zážitkov**.*

Przedstawione przykłady wskazują na rozchwianie pisowni hybryd z obcymi komponentami, czego przyczyną, na co już zwracałam uwagę wyżej, może być stopień zleksykalizowania tego typu struktur.

Wartą zauważenia jest też kumulacja w jednym leksemie wielu prefiksoidów intensyfikujących, co ma za zadanie jeszcze bardziej wzmocnić wyrażaną treść, np.

- (39) *Vezieme so sebou obrovskú **gigamegatelevíziu** s tromi obrovskými nestlačiteľnými gombikmi.*
- (40) *Ľudia a prečo nejdete so svojimi **gigaterainteligentnymi** názormi pred voličov.*

Podsumowanie

Intensyfikacja w języku słowackim uwidacznia się na wszystkich płaszczynach języka, a na poziomie słowotwórstwa jest sposobem modyfikacji znaczenia derywatów. Zaprezentowane w pracy prefiksoidy pokazują ich wysoką produktywność w języku słowackim oraz istotną rolę w intensyfikowaniu treści. Z przeglądu wynika, że o ile status prefiksoidów jest we współczesnym języku słowackim ustalony, o tyle w obrębie pisowni pojawiają się rozbieżności, co może być związane z procesem leksykalizacji. Ponadto, dużą rolę w intensyfikacji treści odgrywa kontekst oraz subiektywne postrzeganie rzeczywistości przez mówiącego, a znaczenia poszczególnych prefiksoidów we współczesnym języku poszerzają się — produktywność komponentów przyłączanych do rzeczowników jest w języku słowackim bardzo duża. Pojawianie się nowych intensyfikatorów, nie tylko prefiksoidalnych, ale też przedrostkowych, wiąże się z ogólną tendencją językową do nieustannego wprowadzania nowych form, które byłyby bardziej ekspresywne niż już istniejące, które w pełniejszy sposób odzwierciedliłyby uczucia, opinie, wrażenia. Nowe przedrostki, jak *mega-* i *giga-*, są bez wątplenia bardziej ekspresywne niż przedrostki już od dawna funkcjonujące w języku. Tym samym wydają się intensyfikować skuteczniej niż *super-* czy *hiper-* [...] (Izert 2014: 46). Obserwujemy zatem, że semantyka części intensyfikujących przesuwa się w kierunku znaczenia kwalitatywnego. Przesuwa się również granica intensyfikacji: jeszcze niedawno wyznaczała ją częśćka *mega-*, dziś są to *nano-* i *giga-*, które w przyszłości mogłyby być zastąpione *tera-* i *piko-*.

LITERATURA

- Athanasiadou Angeliki. „On the subjectivity of intensifiers”. *Language Sciences* 29 (2007): 554–565.
- Bałałaniak Dagmara. *Polskie intensyfikatory leksykalne na tle wyrażen gradacyjnych*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2013.
- Bolinger Dwight. *Degree words*. The Hague, Paris: Mouton, 1972.
- Burkacka Iwona. „Klasyfikacja słowotwórcza nowszych zapożyczeń”. *Linguistica Copernicana* 2 (2010): 229–240.
- Fijałkowska Wanda. „Czy derywaty prefiksalne wymienne wyrażają intensywność?”. *LingVaria* 22 (2016): 71–82.
- Furdík Juraj. *Slovenská slovtvorba (teória, opis, cvičenia)*. Ološtiak Martin (ed.). Prešov: Náuka, 2004.
- Grzegorzczkova Renata. *Funkcje semantyczne i składniowe polskich przysłówków*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1975.
- Hansmanová Júlia. „Kategoriálne formy intenzifikácie”. Šimková Mária (ed.). *Varia XII*. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV, 2005: 150–159.
- Hansmanová Júlia. „Intenzifikácia”. Dolník Juraj (ed.). *Morfologické aspekty súčasnej slovenštiny*. Bratislava: VEDA, 2010: 401–448.
- Horecký Ján, Buzássyová Klára, Bosák Ján (ed.). *Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny*. Bratislava: Veda, 1989.
- Izert Małgorzata. „Mega-wrażenie, giga-promocje czy mega-kiepski film, czyli o jednym ze współczesnych, niekoniecznie młodzieżowych, sposobach intensyfikacji treści”. *Acta Neophilologica* 16 (2014): 41–51.
- Kapron-Charzyńska Iwona. „Prefiksy, sufiksy, prefiksoidy, sufiksoidy czy człony związane”. *Poradnik Językowy* (2014): 16–28.
- Kochová Pavla. „Prefixace u nových substantiv”. Matřincová Olga (ed.). *Neologizmy v dnešni češtině*. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, 2005: 76–84.
- Kralčák Lubomír. „Lexikálna intenzifikácia deja a vlastnosti”. Nábělková Mira, Šimková, Mária (ed.). *Varia I*. Materiály z Kolokvia mladých jazykovedcov (Modra — Piesok 21. — 22. októbra 1991). Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV, 1992: 20–24.
- Labov William. „Intensity”. Schiffřin Deborah (ed.). *Meaning, Form, and Use in Context: Linguistic Applications*. Washington: Georgetown University Press, 1984: 43–70.
- Martinová Olga, Savický Nikolaj. „Hybridní slova a některé obecné otázky neologie”. *Slovo a slovesnost* 48 (1987): 124–139.
- Misz Henryk. *Opis grup syntaktycznych dzisiejszej polszczyzny pisanej*. Bydgoszcz: BTN, 1967.
- Napoli Maria, Ravetto Miriam (ed.). *Exploring Intensification. Synchronic, diachronic and cross-linguistic perspectives*. Amsterdam — Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2017.
- Ološtiak Martin, Gianitsová-Ološtiaková Lucia. „Formálno-procesuálne aspekty slovtvornej motivácie”. Ološtiak Martin (ed.). *Kvalitatívne a kvantitatívne aspekty tvorenia slov v slovenčine*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej university v Prešove, 2015.
- Ološtiak Martin, Vojteková Marta, Oriňáková Slavka. Slovtvorná adaptácia a kompozitnosť v slovenčine. *Opera Linguistica* 30/2018. Prešov Filozofická fakulta v Prešove 2018 <<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak16>> 09.06.2020
- Przybylska Renata. „Super”. *Język Polski* LXXV (1995): 104–107.
- Puzynina Jadwiga. „O pojęciu intensyfikacji”. *Roczniki Humanistyczne*. XLIX-L (2001–2002): 321–327. <[https://korpus.sk/prim\(2d\)8\(2e\)0.html](https://korpus.sk/prim(2d)8(2e)0.html)> 31.01.2020
- Araneum Slovacum V Maximum (Slovak, 20.01) 4.04 G <<http://unesco.uniba.sk/aranea/index.html>> 15.01.2020.

Силвија Сојда

ПРЕФИКС(ОИД)И МИНИ-, МИКРО-, НАНО-, МАКСИ-, МАКРО-, ГИГА- И ЊИХОВА
ИНТЕНЗИФИКАЦИОНА ФУНКЦИЈА У САВРЕМЕНОМ СЛОВАЧКОМ ЈЕЗИКУ

Резиме

Интензификација јесте индикатор квантитативне промене појаве која се описује, а која се односи на пораст или смањење интензитета појаве/активности/статуса у односу на норму. Узрок томе јесте обраћање пажње на садржај израза уз помоћ показатеља интензитета (синтагме/интензификациона средства, интензификатори). У савременом словачком језику садржај се може интензификовати уз помоћ различитих лексичких средстава, укључујући префиксе и префиксоиде. Коришћење префиксоида типа *мини-*, *микро-*, *нано-*, *макси-*, *макро-*, и *џиџа-* у циљу интензификације садржаја показује да интензивност као језички механизам није маргинална појава. На основу анализираних материјала утврђено је да је статус и правопис поменутих префиксоида нису прецизирани у словачком језику а њихова семантика се стално шири. Циљ рада јесте одређење интензификативне функције префиксоида несловачке провенијенције у савременом словачком језику.

Кључне речи: интензификација, интензификатор, префиксоид, префикс, веза.